שחל להיות בשבת מניח ידו על כתף חבירו ויד חבירו על כתיפו ותולה ומפשיט קרעו והוציא את אימוריו נתנו במגים והקטירן על גבי המזבח [א]יצתה כת הראשונה וישבה לה בהר הבית שניה בחיל והשלישית במקומה עומדת חשיכה יצאו וצלו את פסחיהן: **גמ'** א"ר יצחק [א][ב]אין הפסח נשחט אלא בג' כתות של שלשים שלשים בני אדם מ"ט קהל ועדה וישראל מספקא לן אי בבת אחת אי בזה אחר זה הלכך בעינן שלש כתות של שלשים שלשים בני אדם דאי בבת אחת הא איכא ואי בזה אחר זה הא איכא [ג]הלכך בחמשין נמי סגיא דעיילי תלתין ועבדי עיילי עשרה ונפקי עשרה: נכנסה כת ראשונה וכו': איתמר אביי אמר ננעלו תנן רבא אמר נועלין תנן מאי בינייהו איכא בינייהו למסמך אניסא אביי אמר ננעלו תנן כמה דעיילו מעלו וסמכינן אניסא רבא אמר נועלין תנן ולא סמכינן אניסא והא דתנן [ב]א"ר יהודה ח"ו שעקביא בן מהללאל נתנדה שאין עזרה ננעלת על כל אדם בישראל בחכמה וביראת חטא כעקביא בן מהללאל אביי מתרץ לטעמיה ורבא מתרץ לטעמיה אביי מתרץ לטעמיה אין בעזרה בשעה שננעלה על כל אדם בישראל בחכמה וביראת חטא כעקביא בן מהללאל רבא מתרץ לטעמיה אין בעזרה בשעה שנועלין אותה על כל ישראל בחכמה וביראת חטא כעקביא בן מהללאל תנו רבנן מעולם לא נתמעך אדם בעזרה חוץ מפסח אחד שהיה בימי הלל שנתמעך בו זקן אחד והיו קוראין אותו פסח מעוכין תנו רבנן [ג]פעם אחת ביקש אגריפס המלך ליתן עיניו באוכלוסי ישראל אמר ליה לכהן גדול תן עיניך בפסחים נטל כוליא מכל אחד ונמצאו שם ששים ריבוא זוגי כליות כפלים כיוצאי מצרים חוץ מטמא ושהיה בדרך רחוקה ואין לך כל פסח ופסח שלא נמנו עליו יותר מעשרה בני אדם והיו קוראין אותו פסח מעובין נטל כוליא הא בעי אקטורה דהדר מקטיר להו והכתיב [1]והקטירו [ד]שלא יערב חלביו של זה בזה דהדר מקטיר להו חדא חדא והתניא [ה][2]והקטירם שיהא כולו כאחד אלא תפיסה בעלמא דשקיל מינייהו עד דיהבין ליה מידי אחרינא: כהנים עומדין שורות וכו': מאי טעמא אילימא דילמא שקלי דדהבא ומעיילי דכספא הכי נמי דילמא שקלי בר מאתן ומעיילי בר מאה אלא דהכי שפיר טפי: ולא היו לבזיכין שוליים וכו': תנו רבנן כל הבזיכין שבמקדש לא היו להן שוליים [ו]חוץ מבזיכי לבונה של לחם הפנים שמא יניחום ויפרום הלחם: שחט ישראל וקבל הכהן וכו': לא סגיא דלאו ישראל היא גופא קמ"ל [ז]דשחיטה בזר כשירה וקבל הכהן הא קמשמע לן [ח]מקבלה ואילך מצות כהונה נותנו לחבירו שמעת מינה הולכה שלא ברגל הויא הולכה דילמא הוא [י]נייד פורתא ואלא מאי קמ"ל הא קמשמע לן [3]ברב עם הדרת מלך: קבל את המלא ומחזיר את הריקן וכו': אבל איפכא לא מסייע ליה לר"ש בן לקיש [כ]דאמר ר"ש בן לקיש אין מעבירין על המצות: כהן הקרוב אצל המזבח וכו': מאן תנא פסח בזריקה א"ר חסדא ר' יוסי הגלילי היא דתניא [ט]ר' יוסי הגלילי אומר [4]את דמם תזרוק על המזבח ואת חלבם תקטיר דמו לא נאמר אלא דמם חלבו לא נאמר אלא חלבם למד על [ו]בכור ומעשר ופסח שהן טעונין מתן דמים ואימורין לגבי מזבח מנלן דטעונין [ח]יסוד אמר רבי אלעזר אתיא זריקה זריקה מעולה כתיב הכא את דמם תזרוק על המזבח וכתיב התם [5]וזרקו בני אהרן הכהנים את דמו על המזבח סביב מה עולה טעונה יסוד אף פסח נמי טעון יסוד

ועולה

שחל להיות בשבת. ואינו יכול לתקן[י] המקלות: **ידו על כתף חבירו.** ותולה אותו בגידי ארכובותיו בזרועו: **במגים.** קערה: **וישבה לה בהר הבית.** בשבת קאמר שלא היו יכולין להוליך פסחיהן לבתיהן: **בחיל.** לפני הסורג הוא בין הסורג לחומת עזרת נשים בתחלת עליית ההר: **גמ' שלשים בכל כת וכת.** קהל עשרה ועדה עשרה וישראל עשרה: **מספקא ליה.** דילמא בבת אחת לוה לשוחטו ויהיו בה שלשים: **או בזה אחר זה.** שלש כתות של עשרה עשרה הלכך שלש כתות בעינן דילמא בזה אחר זה קאמר ושל שלשים בעינן דילמא בבת אחת קאמר ואינו יכול לשוחטו בפחות משלשים: **בג' סגי עיילי שלשים.** ברישא ושוחטים פסחיהן ונפקי עשרה מינייהו ועיילי י' אחרים דאי בהדדי קאמר הא איכא ואי שלש כתות קאמר הא איכא: **ננעלין תנן.** מאליהן ומעשה נסים: **סמכינן אניסא.** וכל זמן שאין ננעלין מאליהן מניחין אותם ליכנס ולא חיישינן דלמא עיילי כולהו ואין כאן שלש כיתות: **חס ושלום כו'.** במסכת עדיות תנן ארבעה דברים העיד עקביא בן מהללאל כו' וקתני התם הוא היה אומר אין משקין לא את הגיורת ולא את המשוחררת אמרו לו מעשה בכרכמית שפחה שהיתה בירושלים והשקוה שמעיה ואבטליון אמר להם דוגמא השקוה דומין לה היו אותן שהשקוה ונידוהו אמר רבי יהודה חס ושלום שעקביא נתנדה שאין עזרה ננעלת כו' כשהיתה ננעלת על כל אדם בערבי פסחים שהקהל גדול ורב אין בה אחד בחכמה וביראת חטא כעקביא: **פסח מעוכין.** על שם שנתמעך: **פסח מעובין.** עב על שם שהעם רב: **והקטירו.** משמע לבדן שלא יערב חלבים של קרבן זה בחלבים של קרבן אחר: **שיהא כולו כאחד.** כל האימורין של קרבן: **תפיסה בעלמא.** תופס כוליא ומראה לשליח והוא נותן פול או אבן כנגדה: **מאי טעמא.** שורה שכולה כסף כסף: **אי נימא דילמא.** כשהוא מחזיר הריקן ומקבל המלא זימנין דמחזיר ריקן של זהב ומקבל מלא של כסף והוה ליה מורידין בקודש: **חוץ מבזיכי לבונה של לחם הפנים.** שהיו מניחין אותן אצל הלחם על השולחן והתקינו להם מושב שוליים רחב כדי שלא יסמכו על הלחם שאלאס ויפרסו דופנותיו שהיה עשוי דפנות כמין תיבה פרוצה משני רוחותיה: **מקבלה ואילך כו'.** דכתיב[כ] ושחט את בן הבקר והקריבו בני אהרן וגו' ואמר מר במסכת חגיגה (דף יא.) והקריבו זו קבלת הדם לימד על הקבלה שטעונה כהונה: **שמעת מינה הולכה שלא ברגל.** כי הא הויא הולכה ופלוגתא היא בשילהי פרק קמא דזבחים (דף יד:). ארבע עבודות נאמרו בדם שחיטה וקבלה והולכה וזריקה קבלה והולכה מוהקריבו נפקי בשילהי פרק קמא דחגיגה ומאי אשמעינן מתניתין דאיצטריך למיתני סדר הולכתן היאך אי לאו הא אתא לאשמעינן: **ברב עם הדרת מלך.** שהיו כולן עסוקין בעבודה[ל]: **אבל איפכא.** מחזיר את הריקן ברישא לא דמכי מוטיט ליה הא מיד בעי לקבולי דאין מעבירין על המצוה מאחר שבאת לידו: **מאן תנא פסח בזריקה.** למרחוק ולא בשפיכה בנחת מקריב הכלי לכותל המזבח דאיכא למאן דאמר בפרק בתרא (דף קכא.) פסח בשפיכה ורבי ישמעאל הוא דמפיק ליה מודם זבחיך ישפך [דברים יב] במסכת זבחים[מ] בפרק בית שמאי אין לך קרבן שצריך מתנה באצבע אלא חטאת בלבד אבל כל שאר קרבנות מתן דם על ידי זריקת כל הכלי: **דמו לא נאמר.** בבכור כתיב [במדבר יח] אך בכור שור וגו': **אלא דמם.** אלמא אחריני נמי מישתמעי לימד על הפסח ומעשר בהמה שלא מצינו להם מתן דמים בתורה אלא כאן וכתיב תזרוק ולא כתיב תשפך:

ועולה

אתיא זריקה זריקה מעולה. בפ' איזהו מקומן (זבחים נז.) פריך ונילף מעולה מה עולה שתים שהן ארבע אף פסח כו' ומשני אמר אביי למה לי למיכתב סביב בעולה סביב בחטאת הוו להו שני כתובין הבאין כאחד ואין מלמדין וקשה לר"י דנהי דלא ילפינן משני כתובין הבאין כאחד במה מצינו מדלא כתב בחד מינייהו בכור ומעשר ופסח דאיכא גזירה שוה נילף שפיר מעולה דאין גזירה שוה למחצה ואומר ר"י דע"כ אשם וחטאת דכתיב בהו סביב דאמרינן התם דהוו שני כתובים ושלשה כתובים ילפינן בג"ש מעולה או עולה ילפא מינייהו והשתא אתי שפיר הא דמפיק הוו להו שני כתובים הבאין כאחד דלמעוטי דלא נילף בגזירה שוה אתו לדומיא דכתב בהו סביב קא ממעט דלית בהו גזירה שוה כדפרישי':

המולג

עין משפט
נר מצוה

מה א שם הלכה ח:
מו ב שם הלכה ט:
מז ג שם הלכה י:
מח ד שם הלכה ו:
מט ה מיי' פ"ה מהל' תמידין הלכה ב:
ו [מיי' פ"ט מהל' ביאת מקדש הלכה ין]:
נ ז מיי' פ"ה מהל' מעשה קרבנות הל' ח:
נא ח שם:

◆

רבינו חננאל

אמר רבי יצחק אין הפסח נשחט אלא בשלש כתות של שלשים שלשים בני אדם. מאי טעמא מספקא לן אי כולהו קהל ועדה וישראל בבת אחת נכנסין או בזה אחר זה, הלכך עיילי שלשים שלשים ואפי' בחמשין משכחת לה, כגון דעיילי שלשים עבדי עשרה ונפקי ועילי עשרה אחריני ועבדי נמי עשרה ונפקי. ועיילי עשרה אחריני. יש מי ששונה ננעלו דלתות העזרה מעצמם בנס מן השמים, ויש מי ששונה נועלין דלתות העזרה. כלומר כיון שנתמלאת העזרה נועלין הדלתות דלא לירמסו אהדדי. והא דתנן בעדיות ח"ו שעקביא בן מהללאל נתנדה שאין העזרה ננעלת על כל אדם בישראל בחכמה וביראת חטא כעקביא בן מהללאל, כל השמועה פשוטה היא. והכליות שלקח תפיסה בעלמא עד שיתנו לו דבר אחר כגון צרור או כיוצא בו לעמוד בהן על המנין. מדקתני שחט ישראל ש"מ כי בא התנא להודיענו דשחיטה בזר כשרה. נותנים לחבירו וחבירו לחבירו ש"מ דהולכה שלא ברגל כשרה והוא דנייד פורתא. ותו שמעינן מדקתני קבל המלא מקודם ואחר כך החזיר הריקן הא דאמר ר"ש לקיש אין מעבירין על המצות אלא מקדים מצוה דפגע ברישא. ומיהא דקתני וזרקו זריקה אחת כנגד היסוד ש"מ דמתני' רבי יוסי דאמר פסח טעון מתן דמים על מזבח.

מסורת הש"ס

א) מגילה כח פרשה ה, ב) כריתות יט. עדיות פ"ה מ"ו, ג) [תוספתא ספ"ד], ד) מנחות פט:, ה) ת"כ ויקרא [פרשה יד], ו) [כריתות לא: וש"נ], ז) זבחים יד:, ח) יומא נג. [וש"נ], ט) זבחים לז. [ע"ש], י) [אולי צ"ל נטלטל], כ) [ויקרא א], ל) כש"א טוסף: לאת, מ) [דף לו.],

◆

תורה אור השלם

1. וְהִקְטִירוֹ הַכֹּהֵן הַמִּזְבֵּחָה לֶחֶם אִשֶּׁה לַיָי: ויקרא ג יא
2. וְהִקְטִירָם הַכֹּהֵן הַמִּזְבֵּחָה לֶחֶם אִשֶּׁה לְרֵיחַ נִיחֹחַ כָּל חֵלֶב לַיָי: ויקרא ג טז
3. בְּרָב עָם הַדְרַת מֶלֶךְ וּבְאֶפֶס לְאֹם מְחִתַּת רָזוֹן: משלי יד כח
4. אַךְ בְּכוֹר שׁוֹר אוֹ בְכוֹר כֶּשֶׂב אוֹ בְכוֹר עֵז לֹא תִפְדֶּה קֹדֶשׁ הֵם אֶת דָּמָם תִּזְרֹק עַל הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת חֶלְבָּם תַּקְטִיר אִשֶּׁה לְרֵיחַ נִיחֹחַ לַיָי: במדבר יח יז
5. וְשָׁחַט אֹתוֹ עַל יֶרֶךְ הַמִּזְבֵּחַ צָפֹנָה לִפְנֵי יְיָ וְזָרְקוּ בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת דָּמוֹ עַל הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: ויקרא א יא

◆

מוסף רש"י

שאין עזרה ננעלת על כל אדם בישראל. כלומר כשהיתה ננעלת עליהם, והיינו כשנתמלאה פה לפה לא היה בכולם אדם חשוב בחכמה ויראת חטא כעקביא (ברכות יט.). **והקטירו.** מדלא כתיב והקטיר, משמע לבדו, שלא יערב חלבי קרבן זה עם חלבי קרבן אחר (מנחות פט: חכמ"י). **נייד פורתא.** כשפשוף רגלים (זבחים יד:). **אין מעבירין על המצות.** הפוגע במצוה לא יעבור ממנה, ונפקא לן במכילתא ושמרתם את המצות, קרי ביה את המצוות, לא תמתין לה שתחמיץ ותפיסן (יומא לג. ובעי"ז מגילה ו: וש"י ר"ה יז וב"מ כב:) **אם באת מצוה לידך אל תחמיצנה** (מגילה שם).